Dinu Lipatti, după 60 de ani

– Le Recital de Besançon –

(Grigore Constantinescu – 7 noiembrie 2010)

A 63-a ediție a Festivalului muzical de la Besançon, din regiunea Franche-Comté, a fost emoțional legată de comemorarea celor șase decenii de la trecerea în eternitate a lui Dinu Lipatti.

În programul acestei ediții, revenirea în atenția organizatorilor a momentului când s-a desfășurat ultimul recital al marelui artist, cu două luni înaintea dispariției sale, a fost subliniată printr-un nucleu tematic special, marcat cu câteva evenimente. Din punctul de vedere a noutății, este vorba neîndoios de proiecția în premieră a unui lung metraj documentar dedicat artistului român. Desfășurat în Salle du Parlement, recitalul rămâne înscris cu majuscule în cronica Ediției a 3-a a Festivalului. Fotograful evenimentelor desfășurării primelor ediții a fost Michel Meusy, acum centenar. Păstrate, cele opt clișee, cu imagini din timpul recitalului Lipatti, l-au determinat, cu câtiva ani în urmă, pe cineastul Philippe Roger, să înceapă în 2004 realizarea unui film dedicat acestei ultime secvențe legendare din cariera artistului român. Sub titlul Le Recital de Besançon, filmul documentar propune evocarea unui portret Dinu Lipatti, reluând circumstanțele acestui ultim moment de muzică oferit publicului festivalier. „Am revenit în aceste locuri – declară Philippe Roger în Caietul program de Festival – pentru a obține mărturia unora dintre cei mai apropiați discipoli ai lui Lipatti, pianistul Jacques Chapuis, auditori ai concertului, printre care Jacques Kreisler (președinte al Festivalului în 1950), biografului artistului, Grigore Băргăuanu și fotografului care a imortalizat în imagini această secvență de luptă și grație. Meusy se afla în Salle du Parlement și a surprins cu al său Rolleiflex aceste clipe emoționante. La arhiva vizuală am adăugat documentele sonore radiofonice la fel de prețioase (muzică de Bach, Mozart, Schubert, Chopin, câteva fraze vorbite de artist în limba franceză, înainte și după Besançon), oglindind mesajul spiritual al unui om care rămâne pentru totdeauna fratele și contemporanul nostru.” Documentarul a determinat în actualitate un interes remarcabil, muzical și uman, inspirat de curajul lui Lipatti de a înfrunta destinul, fiind conștient că este condamnat.

În programul Festivalului desfășurat în toamna acestui an, zilele Lipatti au cuprins, în afara proiecției filmografice (duminică 19 sept. Petit Kursaal), și o conferință susținută de celebrul critic francez André Tubeuf, în Salle du Parlement. „Ultimul recital din septembrie 1950 rămâne de două ori de neuitat – spune criticul francez. Eram foarte tineri atunci și visam să ne deschidem auzul pentru ascultarea muzicii. Bach al lui Lipatti nu era doar muzică, ci și iluminare, hrană a spiritului, o simplă verificare a sufletului. Comemorăm acum bicentenarul morții sale... Artistul rămâne la fel de viu, la fel de etern. Am încercat, scriind cartea mea La quatorzieme Valse, să exprim așteptarea noastră, așa cum eram tineri; să arăt modul misterios și miraculos în care ea a fost răsplătită. Dorim ca această aniversare să ne ajute tuturor să regăsim spiritul acelor zile de septembrie binecuvântat. Să întrăznesc a spune... și sufletul lui Lipatti împreună cu noi?”

Admiratorii lui Dinu Lipatti au beneficiat de asemenea de audierea unui recital pianistic susținut de octogenarul Paul Badura-Skoda, cu un program ce relua o mare parte din muzica înregistrată la Radio în 16 septembrie 1950 (Bach, Mozart, Schubert, dar și alte piese de Chopin). Vorbind despre pianistul român, Paul Badura-Skoda declara în caietul program al Festivalului: „În 1948, Peter

Wallfisch m-a întrebat: «**Cunoști înregistrarea Sonatei în si minor de Chopin cu Lipatti?«»** Nu auzisem vorbindu-se de Lipatti... eram mai tânăr cu 10 ani. Am fost uimit și emoționant descoperind acest **mare** pianist care cânta Chopin perfect, cu tehnică impecabilă, precisă, cu o sensibilitate extraordinară, respectuoasă și demnă de Chopin. De atunci am devenit **fan** Lipatti... L-am ascultat ultima dată cântând Mozart la Lucerna, în august 1950. Impresionant, căci de-abia mai trăia… cântul său era juvenil și de o frumusețe de neuitat. Mă aflam complet sub farmecul său. La abia 22 de ani, nu îndrăznisem să mă apropiu de el. O regret acum, dar cu greu te apropii de cineva în care simți geniul...”.

Documentul sonor evocat în Zilele Lipatti, despre care mi-au vorbit pianiștii Oana Velcovici şi Corneliu Rădulescu, este reprezentat de Ediția discografică a înregistrării efectuate în locul transmisiei directe la Radio a recitalului. Datorat proiectului susținut de Jacques Leiser, discul a fost remarsterizat și lansat în Japonia, apoi, în această toamnă, și la Besançon. Într-adevăr, astfel chipul și arta lui Lipatti dăinuie în timp.